

A SZELLEMI ÉS TECHNIKAI MUNKA HARMÓNIAJA

ÍRTA: ZIGÁNY ÁRPÁD

Negyven évvel ezelőtt, amikor először léptem be a milanói „*Tipografia Lombardi*” szedőtermébe, izgalmas kíváncsisággal néztem szét. Magas szekrények előtt ingújjra vetkőzött emberek, a kezükben sorzó (akkor még nem tudtam, hogy így hívják), a szekrények közt keskeny közök, egészen hátul elrekesztett üveges ketrec, ahonnan végig lehetett látni az egész termet.

– *Il gerente responsabile?* . . .

Az első szedő, akit megszólítottam, szótlánul intett a fejével az üveges ketrec felé, hogy ott a művezető.

Hónom alatt szorongattam, nagy boritékban, a „*Storia della Letteratura Ungherese*” hasáblevonatait, amelyeket Hoepli, a kiadó, előző napon adott át, hogy „olvassam meg” és vigyem be imprimálni a nyomdába. Keressem Barletti művezető urat és neki adjam át a hasábokat.

Most hát itt álltam az udvarias, folyton mosolygó, szaporabeszédű olasz művezető előtt, aki rögtön kitergette a hasábokat, gyorsan végiglapozta valamennyit és elégedetten csapott rá széles tenyerével.

– Micsoda levonat! Mégis csak pompás nyomda ez a mienk, igaz? . . . Tessék csak szignálni, kérem, hogy imprimálja. Még ma betördeltetem és, ha parancsol revíziót, holnapután már azt is kaphat. A betűkkel, remélem meg van elégedve? Prima garmond . . . és a címbetűk, a fejezetek élén . . . igazán sikerült, nem?

Gyorsan hadart és magyarázott valamit cicero antikváról, kapitellről és más hasonló műszavakról, amiről én csak annyit sejtettem homályosan, hogy ezek valamiféle betűk lehetnek: de azt már nem értettem meg, hogy melyiket hol, hogyan és mikor használják. Aztán megint a hasábjaimon lapozgatott. Láttam, hogy keres valamit.

– Szóval tördelhetek? – fordult felém.

Most végre megjött a hangom. Kissé elfogódottan kérdeztem:

– Igen, de mi lesz a hibákkal?

A művezető csodálkozva nézett hol rám, hol pedig a hasábokra.

– Nem látok korrekturát – mondta. – Vagy talán most akarja megcsinálni? Hát vannak hibák?

Persze, hogy voltak! Csak azt nem tudtam, hogyan kell megcsinálni a korrekturát: ez volt az első könyvem és eddig csak annyit tudtam a nyomdatechnikáról, amennyit az utcáról, az ablakon át elleshettem a gépterem üzeméből.

A művezető udvariasan széket tolt az egyik asztalhoz, elém tette a tintát, tollat és ment a maga dolga után, a szedőterembe, én pedig hozzáfogtam a hibaigazításhoz. Ahol sajtóhiba volt, kihúztam a szót és – fölébe írtam helyesen az egészet. Ahol pont helyett vesszőt szedtek, szép kerek pontot csináltam s az utána következő kis betűből nagyot írtam. Kétségbeejtő, pocsek munka volt, mert a papiros beszakadt, a tinta szétfolyt – akkor még igazán csak kéfével csinálták a levonatot – s amikor átvergődtem az első hasábon, csupa hieroglif volt az egész, úgy hogy a harmadrészét se lehetett olvasni.

Közben visszajött a művezető s ahogy a vállam fölött rápillantott a korrekturára, összecapta a kezét.

– De uram!... – kezdte bosszús hangon.

Lángvörösén fordultam hátra s amint a művezető meglátta arcomon az ideges röstelkedést, rögtön elmosolyodott és jóakarattal vállamra tette a kezét.

– *Fa niente... fa niente*: nem tesz semmit, kérem. Mindjárt lehuzatom újra az első hasábot. És közben megmagyarázom...

Leült mellém és kioktatott, hogyan kell végezni a korrekturát: jelt húzni a hibás betűre, kivetni a jelet a margóra és melléje írni a helyes betűt. Mert a szedő csak azt nézi, ami a margón van és ha a szóban csak egy

hibás betű van, akkor csak ezt az egy betűt kell kicserélni és nem kell kihúzni és újra szedetni az egész szót. Ez Gutenberg zseniális találmányának a lényege és értéke...

Mindezt nagy szeretettel, a fölényeskedésnek árnyéka nélkül és oly korrekt udvariassággal magyarázta el, hogy egyetemi professzorok is tanulhattak volna tőle modort, módszert és mindenre kiterjedő figyelmet. Meglátszott rajta, hogy nemcsak érti, hanem szereti is a mesterségét és örül, hogy beszélhet róla. Odahívta a tördelőt is – ez valami svájci fiatalember volt: nagyon komoly, értelmes munkás – aki tovább magyarázott a kimenetekről, fattyúsorokról és más hasonló terminustechnikusokról, amikről addig fogalmam se volt. Végül bejött az egyik korrektor, akinek a művezető „átadott”, hogy... folytassa és fejezze be szakmabeli oktatásomat.

Ennek a három derék embernek az emléke kísér azóta mindig, valahányszor nyomdába lépek. Nincs abban semmi szégyen, ha megvallom, hogy általuk – vagy helyesebben: miattuk – tanultam megbecsülni, segítő munkatársaimnak tekinteni a művezetőtől a szedőgyerekig a nyomdatechnikának minden munkását, mert negyven esztendő írói munkásságom alatt számtalanszor tapasztaltam, hogy a szedők, korrektorok és művezetők (beleértve a gépmestereket is) kongeniális együttműködése egyformán hasznára van minden irodalmi munkának – akár könyv, akár ujság, akár csak egyszerű röpcédula. Méltányos és igazságos tehát – sőt egyenesen becsületbeli kötelesség – hogy az író elismerje, értékelje és megbecsülje azt a külső csint, finom ízlést és tetszetős kiállítást, amivel a nyomdatechnika konfekcionálja a könyvpiac termékeit.

A laikus csak azt látja, hogy szép a könyv. De honnan tudhatná: meddig tervezett, dolgozta a mesterszedő a címlapon – hányszor ült össze a művezetővel, megtárgyalni, hogy milyen betűfaj felelne meg legjobban a könyv karakterének, (mert a könyveknek is van karakterük!) és hogyan vitatkoznak, mielőtt négy-öt minta közül

végleg megállapodtak valamelyikben? Honnan tudhatná a laikus, hogy mennyit vesződik türelmesen a szedő, ha rossz kéziratot kap, míg részint értelemből, részint saját kombinatív képességével kihámozza az olvashatatlan szót? Honnan tudhatná, hogy a korrektor éber figyelme, lelkiismeretes szörszálhasogatása hány Leiter Jakabot küszöbölt ki nagy kékceruzás kérdőjeleivel, amiket a szerzői korrektúra nem vett észre és csak az utánnézés fedezett föl? És mit tud a laikus – sokszor maga a szerző is! – a gépmester csodálatosan gondos, türelmes, fárasztó munkájáról, amikor félnapokig tart a beigazítás, a selyempapíros-ragasztás a klisék hátán, aminek csak az eredményét látja: de nem látja az előzményeit?

Én mindezt látom, tudom és figyelem negyven esztendő óta és mindig azon vagyok, hogy megkönnyítsem munkatársaimnak a munkáját – nem is méltányosságból, hanem egyenesen jól felfogott önzésből, mert e négy évtized alatt mindig azt tapasztaltam, hogy amiért tölem telhetőleg rendes és olvasható kéziratot adok munkatársaimnak: ők ezért bőséges uzsorával fizetnek, mert minden tudásukkal és tapasztalatukkal azon vannak, hogy minél rendesebb és tökéletesebb legyen, amit együtt csinálunk.

Ezért, ha látok – pedig elég gyakran látok – elhányt kéziratot, vagy olyan szerzőkorrekturát, amelyen az író kiforgatja az eredeti szöveg szórendjét, fölcserél szavakat, kurzívval szedet új sorokat, beszúr mondatokat és valósággal egészen új kéziratot ad, mindig az jut az eszembe, hogy mily kevésre becsülheti tulajdon mesteriségét ez az író, ha nem röstel ilyen szomorú bizonyítványt adni saját felületességéről és nem gondol arra, hogy fésületlen kéziratával, barbár korrekturájával ok nélkül nehezíti meg technikai munkatársaink úgyszólván és fárasztó tevékenységét.

Pedig az összedolgozás – az írónak és nyomdának kölcsönös megértésből és megbecsülésből fakadó harmónikus együttműködése – kellene, hogy törvény legyen

és érvényesüljön minden vonalon. *Suum cuique*: mindenkinek része van a sikerben, aki dolgozott. Tiziano, Goya, Raffaello és Veronese képei szépek ugyan egymagukban is – de mennyivel szebbek a vásznak, ha pompás keretbe foglaljuk! A könyvekkel sincs ez másképpen: a díszes külső, a művészies kiállítás még egyszer oly értékesé teszi azoknak szemében, akiknek ízlésük és műérzékük van a szép iránt.

Igaz, van különbség az író és a nyomdatechnika avatott munkásai között. Mert az író – születik: a faktor, a mesterszedő, a korrektor, a meg a gépmester pedig rátermettségével, nagyobb szorgalmával, szellemi képességével az önképzés révén emelkedik ki szaktársai közül és jut vezető pozícióba. De, ha fölvergődött szaktársai élére és megállja a helyét: semmivel se kevesebb a maga szakmájában – mondjuk: művészetében – mint az író a maga mesterségében. Elite-munkások, szellemi vezetői ők a nyomdatechnikának: *the right man on the right place*, akiket megbecsülni, mint egyenrangú munkatársakat, nemcsak illik, hanem méltányos – sőt egyenesen hasznos is, mert valóban igen sokat lehet tanulni tőlük!

ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK

a ma betűje

ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK

LUDWIG & MAYER FRANKFURT aM

ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐ KLEIN
KÁROLY, GRÓF ZICHY JENŐ-UTCA 44

ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK
ERBAR-GROTESK